

De tunnel

Andere boeken van Anna Woltz

Evi, Nick en ik (2011)

Meisje van Mars (2011)

Ik kan nog steeds niet vliegen (2012)

Thea Beckmanprijs 2012

Mijn bijzonder rare week met Tess (2013) Vlag en Wimpel
van de Griffeljury 2014

Honderd uur nacht (2014) Nienke van Hichtumprijs 2015
Gips (2015) Gouden Griffel 2016

Alaska (2016) Zilveren Griffel 2017

Zondag, maandag, sterrendag (2017) Vlag en Wimpel
van de Griffeljury 2018

Tien dagen in een gestolen auto / Onweer (2019)

Naar de wolven (2019)

Haaiantanden (Kinderboekenweekgeschenk 2019)

Anna Woltz

DE TUNNEL

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij

2021

www.querido.nl
www.annawoltz.nl

Copyright © 2021 Anna Woltz
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van
Em. Querido's Uitgeverij, Amsterdam.

Omslag Roald Triebels
Omslagbeeld Picfair
Vormgeving binnenwerk Perfect Service

ISBN 978 90 451 2508 4 / NUR 284

Dit eerst

We zijn met z'n drieën nu.

We waren met z'n vieren, maar één van ons gaat dood. Dat kun je beter maar weten. Nu al, voordat ik begin.

Eén van ons sterft, maar daar gaat het niet om. Het veranderde alles, dat wel. Maar het gaat erom dat drie van ons blijven leven.

Wij drieën hebben alles doorstaan. De bommen, de branden, de nachten. Wij zijn er nog.

Ons leven begint pas net.

We waren met z'n vieren, maar vaak hadden we net zo goed alleen kunnen zijn.

Als je nacht na nacht wacht in het donker, het keiharde ijzer in je rug terwijl boven je hoofd de wereld in elkaar wordt geslagen, wat heb je dan aan andere mensen?

Soms helemaal niks.

Maar soms helpt het.

We waren met z'n vieren, en dat hielp.

1.

Aan de overkant van de straat staat een jongen. Hij leunt tegen een muur met zijn handen in zijn zakken. De mouwen van zijn oude overhemd zijn opgerold, zijn armen zitten vol zwarte vegen.

Hij kijkt naar me.

Ik sta in de rij tussen tweehonderd andere mensen en toch weet ik het zeker: hij kijkt naar mij.

Hij is te jong om een soldaat te zijn, te oud voor een schooljongen. Zijn broek is smerig, zijn bruine haar is te lang en valt voor zijn ogen.

Nu kijkt hij naar Robbie, die naast me staat. We doen alsof ik op mijn broertje pas, maar we weten allemaal dat het andersom is: Robbie past op mij.

Terwijl ik een jaar lang in bed lag, was Robbie buiten. Hij kent elke marktkoopman, elke straathond, elk steegje. Voor hem deinst niemand achteruit.

Opeens fluit de lange jongen aan de overkant van de straat. Een kort, gebiedend fluitje. Robbie kijkt op en de jongen wenkt hem.

'Hier blijven,' fluister ik.

Maar mijn broertje begint meteen te lopen. Hij heeft een jaar moeten wachten totdat de oorlog écht begon, en nu is het eindelijk zover. Elke nacht vallen er bommen. Overall in Londen kun je reusachtige branden en verwoeste huizen en misschien wel dooien zien. En wat doen wij? We staan al meer dan vier uur in de rij met een karretje vol kussens en dekens.

'Je gaat niet naar hem toe!' fluister ik, maar Robbie steekt de straat al over.

Ik blijf achter. Helemaal alleen tussen al die andere mensen. Ik heb nachten niet geslapen en de wereld lijkt van glas. Eén verkeerde beweging en alles stort in elkaar.

Doodstil sta ik daar. Ik heb een vest over mijn zomerjurk, mijn benen zijn koud. De lucht ruikt naar vuur.

Kranten mogen niks schrijven over de bombardementen, want Hitler leest mee. Maar als je op een paar mijl van de havens woont, dan heb je geen kranten nodig. Elke avond lijkt de zon aan de verkeerde kant onder te gaan, de hele nacht gloeit de oostelijke hemel vurig oranje. We weten het allemaal: de havens branden. En je ruikt precies welk pakhuis er nu weer in lichterlaaie staat: scheepsladingen vol peperkorrels die de halve wereld over gevaren zijn om hier in vlammen op te gaan. Brandende stroop. Thee. Rum.

Aan de overkant van de straat zie ik de jongen naar me wijzen. Robbie begint te lachen en even flitst de mogelijkheid door mijn hoofd. Dat hij vraagt of Robbie een afspraakje voor hem kan regelen.

En dan komt mijn broertje opgewonden terughol-
len. Hij wordt bijna overreden door een dubbeldekker,
een blusauto vol brandweermannen toetert lang en
hard, maar het kan Robbie niks schelen.

‘Ella, die kerel heeft je nodig!’

Om ons heen wordt het stil. Er staan bijna alleen
maar vrouwen in de rij. Een paar kinderen, een enkele
oude man met kromme rug en weinig tanden.

We kunnen natuurlijk niet weg hier, dan is onze
plaats vergeven. Robbie trekt me een klein stukje op-
zij, ik buig me voorover. Ik heb geen idee wat je doet
op een afspraakje. En mijn blauwe jurk met de made-
liefjes is te kort. Die moet ik eerst vermaken.

‘Die kerel zag je been,’ zegt Robbie zacht. ‘En hij zag
hoe bleek je bent en hoe slecht je eruitziet.’ Hij kijkt
naar mijn gezicht. ‘Ja, sorry, dat zei hij nou eenmaal!
Had ik hem in elkaar moeten slaan?’

Ik zucht. ‘Nee hoor. Ga verder.’

‘Nou, hij heet Jay, en hij is al zestien. En hij heeft
dus een plan. Als we tegen de portier zeggen dat jij
echt niet zo lang in de rij kan staan, dan krijgen we
voorrang. Dan mogen we nu al naar binnen. En dan
kunnen we als eerste onze dekens neerleggen!’

Ik ben duizelig, maar dat heb ik wel vaker.

‘Maar het beste komt nog,’ fluistert Robbie. Hij
straalt, en ik wilde dat ik ook negen was. Dat ik door
de straten kon sprinten en compleet gelukkig was als
ik een paar van onze *Spitfires* boven de stad zag vlie-
gen. ‘Jay zegt dus dat we machtig veel geld kunnen
verdienen. Er zijn altijd mensen die later komen. Ze

moeten werken en als ze hier eindelijk zijn, is alles al vol. Maar als wij nu extra dekens neerleggen, dan kunnen we die plaatsen straks voor veel geld verkopen!’

‘Echt?’ vraag ik. ‘Die vent wil geld vragen voor schuilplaatsen?’

Robbie knikt. ‘Hij heeft het gisteren ook gedaan, hij weet hoe het moet. Als jouw been ons nu al naar binnen krijgt, dan delen we straks in de winst. Dat zei hij!’

Ik haal diep adem.

Elk moment kan het luchtalarm weer afgaan. Iedereen staat voortdurend op scherp. Je ziet dat mensen zich inhouden, maar heel Londen voelt als een UXB. Sinds een week weet ik wat dat is.

Een *unexploded bomb*.

‘Nou?’ vraagt Robbie.

Ik schraap mijn keel. ‘Nee.’

‘Maar...’

‘Geen sprake van.’

Opeens komt er beweging in de rij. Het hek van de Ondergrondse gaat open. We mogen eindelijk naar binnen.

Vlug pakt de hele stoet mensen hun bundels met dekens en kussens, de tassen met sandwiches en thermosflessen thee, de kinderwagens vol bagage. Iedereen wacht op zijn beurt, maar je voelt dat ze allemaal de trappen af willen stormen. Weg van het zonlicht en de open straten, de diepte in.

Terwijl ik weet dat Jay nog steeds staat te kijken, moet ik nu dat hele stuk naar de ingang hobbelen.

Mijn lijf is stijf van die uren in de rij, achter me voel ik de mensen dringen.

Ik begin te lopen.

Mijn linkerbeen is trager dan de rest. Bij elke stap die ik zet moet ik mijn voet met me meetrekken. De dokters zeggen dat ik ongelooflijk veel geluk heb gehad. Ik heb geen krukken nodig, geen beugel, alleen een speciale schoen.

UXB, denk ik, en het voelt als een vloek.

Wat een ongelooflijk geluk.

Ik ben veertien. Hoeveel speciale schoenen worden dat wel niet?

Naast me duwt Robbie het karretje met onze bagage en alles aan hem kijkt verontwaardigd. Zijn stugge piekhaar, zijn geschaafde knieën, zijn korte broek met de bretels.

'Ik vind het zó oneerlijk.' Hij haalt zijn neus op. 'Ik heb al bijna genoeg geld voor een nieuw vliegtuig. Jay zegt dat hij gisteren zeven shilling heeft verdiend. Dat is machtig veel geld!'

Ik pak zijn arm vast.

'Snap je het dan niet?' fluister ik.

'Ik snap meer dan jij,' fluistert hij meteen terug.

Ik schud mijn hoofd. 'Als we de oorlog ooit verliezen, dan komt dat door sjoemelaars zoals Jay. Stel je voor! Mensen die de hele dag hard gewerkt hebben, die zouden moeten betalen voor een schuilplaats? Terwijl zo'n jongen de hele dag loopt te lanterfantent?'

'Waarom werkt hij dan niet?'

'Precies,' zeg ik. 'Dat bedoel ik.'

Voordat we Liverpool Street Station binnengaan, kijk ik nog één keer om me heen. Naar de zwarte taxi's en de groepjes soldaten en de *pub* met zandzakken ervoor. Het is vier uur 's middags. Morgenochtend vroeg komen we pas weer naar buiten. Ik heb geen idee of de stad er dan nog staat.

En dan hoor ik een opgewekte stem achter me. 'Zal ik even helpen met die kar?'

Ik draai me om.

Het is Jay.

2.

Hij is een kop groter dan ik. Zijn armen zijn gespierd, zijn ogen hebben de kleur van de versperringsballonnen boven ons hoofd. Die zilvergrijze giganten zweven overal boven Londen, aan de grond geketend met zware kabels.

De hele zomer keken we tevreden naar die kolossale ballonnen in de lucht. Het voelde alsof elke wijk z'n eigen huisdier had; de brave beesten boven ons hoofd zouden ons beschermen tegen de vliegtuigen.

Maar de nieuwste bommenwerpers vliegen hoger dan de hoogste ballon.

'Laat ons met rust,' zeg ik tegen Jay.

De mensen achter ons dringen. Het zijn er zeker honderd, en verderop in de rij zien ze niet dat we hier stilstaan. Ik kijk naar de steile trap en weet dat ik Robbie niet kan helpen met ons karretje. En behalve Jay is iedereen zo zwaar bepakt als maar kan.

Elke familie stuurt één verkenner vooruit: één nutteloze opa of tante of mankepoot die niks beters te doen heeft, de rest komt later.

'Wat aardig van je,' zegt Jay terwijl hij de voorkant van de kar vastpakt. *'Dat zeg je, als iemand je wil helpen.'*

Op zijn wang zit een veeg opgedroogd bloed. Hij grijnst naar me, want nu lukt het hem dus toch. Hij heeft geen seconde in de rij gestaan. En toch komt hij het station binnen. Niemand die er iets van zegt, want hij helpt een zielig meisje en haar broertje.

Ik klem mijn kiezen op elkaar. Voetje voor voetje loop ik de trap af. Ik hoop dat Jay niet omkijkt, en tegelijk vind ik dat compleet onnozel van mezelf. Wat kan het me schelen als hij mijn gezicht ziet? Wat maakt het uit als hij weet dat ik pijn heb?

In de ondergrondse hal staan lange rijen voor de automaten en loketten. Of je nou naar een ander station reist of de hele nacht hier blijft, zonder ticket kom je nergens.

Ik wankel en Robbie wijst naar een smal bankje bij de muur. *'Ga jij maar zitten. Ik koop de kaartjes.'*

Het is idioot. Na al die maanden in bed voelt het alsof de wereld vlugger draait dan eerst. Mensen bewegen sneller, het licht is scherper, geluiden zijn scheller. Ik ga zitten op het bankje en kijk naar mijn handen. Ik ben nog steeds in zwart-wit. En de wereld is opeens in kleur.

Uitgeput leun ik met mijn hoofd tegen de muur. Meteen denk ik weer aan de knallen.

Afgelopen nacht hebben Robbie en ik tien uur lang geschild in de kast onder de trap. Moeder paste er niet bij. Ze zat op de grond voor de kastdeur en wei-

gerde van plaats te ruilen met mij.

Urenlang zeiden we geen woord. Het afweergeschut knalde overal om ons heen, vliegtuigen ronkten, doffe explosies dreunden door de stad.

En toen was daar die ene bom. Een krijgende fluittoon kwam recht op ons af en ik wist het zeker: deze bom is voor ons. Dit is het.

En opeens dacht ik: mij best. Kom maar op, rotding!

Maar de bom was niet voor ons. Hij sloeg twee straten verder in. En de kinderen die daar net als wij in de kast onder de trap gepropt zaten, werden vanochtend dood onder het puin vandaan gehaald.

Dus nu zijn we hier.

Als Robbie terugkomt met de kaartjes, lopen we samen naar de roltrappen. Jay heeft ons weer in de steek gelaten, dus ik hoef niet meer te kijken alsof ik mijn tragische lot dapper draag. En op de roltrap kunnen we prima zonder hem: met één hand houd ik de kar tegen, de andere klem ik om de leuning.

Ik staar naar de posters die langzaam voorbijkomen op de muur naast me. Een foto van twee blozende kinderen met daaronder de waarschuwing: *Kinderen zijn veiliger op het platteland... laat ze daar*. Een reclame voor een tonic tegen hoofdpijn. Een poster die mensen opjut om hun eigen groenten te verbouwen.

En dan kijk ik per ongeluk de diepte in.

Het is een beeld uit een nachtmerrie. Zonder zelf te bewegen glijden we door een reusachtige buis de aarde in. Op weg naar een wereld van zoemend metaal en elektrisch licht. Een jaar geleden was ik hier voor het

laatst. Na het ziekenhuis durfde ik niet meer, en nu weet ik precies waarom.

Zodra we onder aan de roltrap komen, duwt de horde mensen ons verder door witbetegelde gangen. We gaan een hoek om, nog eentje, en dan zijn we bij het lange, smalle perron van de *Central Line*. Ernaast lopen de rails waar voortdurend stroom doorheen wordt gejaagd. Als je daarop valt, word je gefrituurd.

'Kijk!' Robbie klinkt alsof hij een dagje uit is. 'Daar bij de muur is nog een plaats vrij.' Hij rent ernaartoe en begint dekens van de kar te trekken. 'Hier mag vader straks. Hier mag moeder, hier ik. Oom en tante kunnen daar... En waar wil jij?'

Ik bal mijn vuisten.

Een jaar lang heb ik rotoefeningen gedaan en mijn wangen kapotgebeten als er weer hete kompressen op mijn lijf gelegd werden. Het plan was dat ik daarna al bijna volwassen zou zijn. Dat ik op zoek zou gaan naar een baantje, dat ik stiekem verhalen zou schrijven, dat ik oorlogstaartjes zou bakken met vriendinnen.

Dit stikwarme perron vol onbekende mensen die hun halve inrichting hebben meegesleept om onder de grond huisje te spelen, was *niet* het plan. Elke nacht pal naast mijn voltallige familie slapen was ook niet het plan.

Maar er is niks aan te doen. Ik ga zitten en strek mijn magere benen uit op de deken. Een perronwachter roept bars dat er ruimte moet overblijven voor de reizigers, want de treinen blijven nog uren rijden.

Naast me verorbert Robbie een hele sandwich met

ei en margarine, en dan begint hij opeens te zwaaien. Vijf dekens verder wuift een stoffig jongetje terug.

‘Die zit bij ons op school,’ zegt Robbie met volle mond. Hij staat op. ‘Ella, ik ga naar hem toe!’

De school is al een jaar dicht en ik zit helemaal niet meer op school, maar toch blijft hij gewoon ‘onze school’ zeggen.

‘Om zes uur moet je terug zijn,’ roep ik hem achterna, ‘dan komen de anderen. En je moet op dit perron blijven!’

Hij kijkt niet meer om en langzaam adem ik uit.

Ik ben totaal ongeschikt als dappere invalide.

Vlug pak ik het schrift dat ik vanochtend onder in de kar heb verstoppt. Mijn moeder vindt dat het nu klaar moet zijn met de verzonnen verhalen. Wat heb je aan woorden als je ook een sok kunt breien?

Maar ik wil weg hier. Dit schrift in mijn handen is een ladder. Het is een touw van aan elkaar geknoopte lakens, een luchtballon.

Uit de dekens om me heen stijgt de geur van mottenballen op. Ik wil niet meer horen hoe de treinen door donkere tunnels denderen. Ik wil niet bekeken worden door reizigers die zich een weg moeten banen langs zeeën van mensen die nu al schuilen voor de bommen die vannacht pas gaan vallen.

Ik wil niet meer bij elke man die voorbijkomt opkijken om te zien of het Jay is.

Ik pak mijn potlood en begin te schrijven.

3.

Ik dacht dat ik een hekel had aan mijn eigen lichaam. Maar die eerste nacht in de Ondergrondse weet ik het zeker: de lijven van anderen zijn nog erger.

Daar liggen we. Driehonderd onbekenden op een felverlicht perron. Het is altijd muf in de Ondergrondse, maar na zo veel uren met zo veel mensen bij elkaar is het verstikkend. Een bedwelmend mengsel van zweet, oude brandlucht, *fish and chips* en plas.

Als magere sardientjes in een kolossaal blik liggen we zij aan zij op de grond. Onze hoofden dicht bij de muur, onze voeten richting de rails. De mensen die het laatst kwamen, hebben pech: die moeten dwars liggen, tegen al die voeten aan.

Ik heb een gebloemde spreid over me heen en een opgerold vest onder mijn hoofd. Vlak naast me wordt een peuter in bed gestopt in een opengeslagen koffer, even verderop drinkt een pasgeboren baby bij zijn moeder. Ze zit midden op het perron met een half ontblote borst, maar niemand die er iets van zegt.

Tot half elf 's avonds blijven de treinen rijden. Maar

ook daarna is het geen moment stil. De lijven hoesten en draaien, snuiven en rochelen. Ze krabben zo hard dat ik na een tijdje zeker weet dat ik ook onder de vlooiën zit.

En dan is mijn familie er ook nog.

Ik zag mijn moeder pas toen er een schaduw op mijn schrift viel. Ze likte aan haar vinger, boog zich over me heen en poetste iets van mijn wang. Zwijgend deed ik mijn verhalenschrift dicht en pakte ik de kous die nog gestopt moest worden.

En nu liggen ze om me heen. Mijn boomlange oom die altijd vrolijk is, mijn tante die nooit een woord zegt. Mijn vader die zelfs in zijn slaap grauw van vermoeidheid ziet.

Sinds de bombardementen begonnen, heeft hij elke nacht gewerkt als buurtwachter. Terwijl iedereen schuilt, stapt hij door de straten. Hij kijkt of er nergens een straaltje licht door de ramen komt, hij blust brandbommen, hij is als eerste bij gebombardeerde huizen.

Het zou zo veilig kunnen voelen: door de hele stad stappen mensen die 's nachts de wacht houden. Alleen is het dus mijn eigen vader die daar loopt tussen de bommen. Dit is zijn enige vrije nacht, morgen moet hij weer.

Vlak naast me op het perron ligt Robbie. Zijn knieën opgetrokken, zijn blonde piekhaar glanzend in het schelle licht. Thuis delen we een kamer, en ik dacht dat hij mij verdroeg zoals hij zo veel verdraagt: luizen, schoenzolen met gaten, pap met klontjes, een grote zus op je kamer.

Maar hier is hij zonder iets te zeggen weer naast me komen liggen.

Die eerste nacht slaap ik geen seconde.

Boven de grond vallen bommen, onder de grond weergalmt het gesnurk. Net na middernacht beginnen twee mensen te zoenen. Ik kan hun gesmak duidelijk horen en zonder dat ik het wil, blijf ik luisteren. Ik voel een tinteling in mijn lippen waar ik woedend van word, want ik weet hoe ik eruitzie.

Het zou verboden moeten zijn om mensen *half* kapot te maken.

Om tien voor twee plast een oude man op de rails. Niet stiekem in een hoekje, maar recht onder de grote stationsklok. Mijn voorhoofd is klam van het zweet, mijn ogen branden. Ik wil gillen, maar dat doe ik natuurlijk niet. Gillen kost te veel lucht, dat leerde ik in het ziekenhuis.

En dan, om kwart over drie 's nachts, zie ik Jay.

Hij loopt over de smalle reep die we moesten vrijlaten op het perron. Zijn haar staat rechtovereind. Soms moet hij over een arm of een slapend been heen stappen, één keer bukt hij zich om de deken terug te leggen over de schouders van een klein meisje.

En dan ziet hij mij en blijft hij staan.

Hij heeft pas net dat onbekende meisje toegedekt en heel even heb ik de onzinnige hoop dat hij beter kijkt dan de rest.

Dat hij ziet wie ik vroeger was.

Dat hij me in kleur ziet.